

Anne-Mari Isotamm:

“Tööd tehes õpib kiiresti!”

Tekst:
Marit Sukk

Aastakümneid Tartus onkoloogiahaigla laborit juhatanud **Anne-Mari Isotamm** on tulnud naerulsui välja igast eluraskusest. Tema teekond on ehe näide sellest, kuidas elus läheb kõik ikka nii, nagu minema peab, ja ka käänuline rada jõuab lõpuks sihtkohta välja.

“Teadsin alati, et minust saab arst,” alustab Anne-Mari meie vestlust. Peres küll arste polnud, ent lapsepõlves tundis ta sageli muret oma ema tervise pärast – eriti, kui viimane kopsupõletikku haigestus. “Ma tundsin juba toona, et tahan aidata,” selgitab Anne-Mari. “Paraku ei saanud ma kohe pärast keskkooli ülikooli sisse. Tollal oli nii, et arstiteaduskonda võeti vastu 100 inimest, neist 75 juba eelneva töökogemusega. Mina nende ülejäänud 25 hulka ei mahtunud, sest tegin füüsikaeksami nelja peale.”

Nii suunduski Anne-Mari pärast keskkooli Tartu linna kliinilise haigla

kirurgia osakonda. Ta töötas seal sanitarina, kus tema tööülesannete hulka kuulus haigete operatsiooniks ettevalmistamine ja operatsioonile viimine, seejärel ka nende tagasi palatisse toomine ja voodite korrastamine.

Anne-Mari sai lõpuks ülikooli sisse, ent seal õppimine ei kulgenud sugugi ilma viperusteta. “Ülikoolis tuli ikka täita sanitaarraamatut ja käia kontrollis – kõik pidid näitama, et nad on täiesti terved. Selleks tuli anda mõned analüüsid ja käia ka fluorograafi juures, kes tegi kopsudest pilte. Täiesti ootamatult avastati mul siis kopsutuberkuloos ja mind pandi haiglasse sisse – enne eksameid! Ma selgitasin seal muudkui kõigile, et ma pean kindlasti eksameid tegema.”

Õnneks tuldi mulle vastu – mulle lubati, et raviga alustatakse rahulikult, et ma saaksin ikka eksameid teha. Ja tegingi kõik ilusti ära!”

Kaks ülikooli

Ülikooliõpingute ajast mäletab Anne-Mari eredalt, et osales dr Jaan Riivi juhendamisel sisehaiguste propedeutika ringi töös, kus uuriti rasvade imendumise kiirust seedetraktis. Lapsepõlvesõprade kutsel, kes õppisid geograafiat, sattus Anne-Mari ka üliõpilaste looduskaitse ringi. Seal kohtus ta tänu juhendaja Jaan Eilartile kultuurilooliselt huvitavate kohtade ja isikutega. “See oli minu teine ülikool,” tunnistab Anne-Mari südamlikult.

Ülikooli lõppedes loots Anne-Mari, et pääseb tööle Räpinasse – seal lähedal elasid toona tema õde ja mõlemad vanemad. Suunamiskomisjon määraski ta Räpina haigla nakkusosakonda, kuhu ta paraku ei jõudnud – vana maja läks kapitaalremonti, mis pidi kestma mitu aastat. Kok-

kuleppel Põlva rajooni paarstiga läks Anne-Mari ajutiselt tööle Põlva rajooni sanitaarepidemioloogilisse jaama.

“Olin nagu vette visatud kassipoeg – upu või hakka ujuma,” meenutab Anne-Mari. “Ma pidin otsima välja hügieeniõpiku ja hakkama uurima igasuguseid eeskirju, mis Moskvast tervele Nõukogude Liidule ette kirjutatud olid. Sanitaarepidemioloogilist koolitust Eestis toona ei toimunud.” Anne-Mari lisab, et töökeeleks oli vene keel, ka aruandlus toimus vene keeles. Head vaheldust pakkus suhtlemine teiste haigla arstidega, koosolekud Lõuna-Eesti arstide seltsiga nii Valgas kui ka Võrus ja abistamine Räpina piirkonna kiirabis.

Kass kiirituskabinetis

Peagi said kohustuslikud kolm aastat Põlvas täis. “Minu endine kursusekaaslane Einar Savisaar andis mulle ühel

päeval teada, et Tartus onkoloogia dispanseris on vabanenud üks töökoht. Paarst dr Hilja Sibul oligi nõus mind tööle võtma, aga ainult tänu Einari soovitusel.” Aasta oli siis 1972 ja lisaks Tartusse kolimisele mahtus sellesse aega teinegi oluline sündmus – Anne-Mari abiellus oma väljavalitu Ainiga.

Töö onkoloogia dispanseris oli esiti väga raske. “Minu teadmised kiiritusravist olid üsna pinnapealsed, kiiritusaparaati olin näinud, aga raviplaanidest ei teadnud ma suurt midagi,” selgitab Anne-Mari. Ta leidis end taaskord olukorrast, kus pidi kas uppuma või ujuma. Anne-Mari valis viimase.

Pidin otsima välja hügieeniõpiku ja hakkama uurima igasuguseid eeskirju, mis Moskvast tervele Nõukogude Liidule ette kirjutatud olid. Sanitaarepidemioloogilist koolitust Eestis toona ei toimunud.

“Minu osakonna personal oli väga sõbralik ja hästi abivalmis,” lausub ta tänutundega. “Vanemad kolleegid jagasid lahkelt oma teadmisi. Suurt abi sain raviplaanide koostamisel füüsik Ants Vihmanilt. Tema oli minuga vist kõige kannatlikum, aitas mul igasuguseid arvutusi teha. Palju tuge sain ka osakonnajuhatajalt Mihhail Potashenkovilt. Tuli tublisti õppida, mis seal muud.”

Toonasest tööst meenub Anne-Mari ka üks lõbus lugu. Kiirituskabinet, kus ta töötas, asus sisekliiniku keldris – seal, kus praegu on riigikohus. Trelidega kaetud kiiritusaparaadi ruumi aken avanes tänava poole ja palava ilmaga jäeti see sageli lahti.

“Ühel hommikul viisime siis patiensendi aparadi alla ja ennäe imet – öösel oli ruumi pääsenud üks kass, kes tegi laua peale oma pojad!” räägib Anne-Mari uskumatuna kõlavat

lugu. “Egas midagi, sanitar viis kassi koos poegadega lähedalasuva puukuuri juurde. Kassi olla ennegi seal nähtud, aga aeg-ajalt viidi talle sinna ka süüa.”

Tööle laborijuhatajaks

Seitsmekümnendatel oli töötamine kiirituskabinetis võrdlemisi ohtlik – kiirguskaitse oli üsna kesine ja aparadi kiirgusallikas vana. Seetõttu soovitasid kolleegid Anne-Maril, kel polnud veel lapsi, endale uus töökoht leida.

“Ütleks, et mul vedas jälle,” lausub ta naerdes. Nimelt asus onkoloogiahaigla labori juhataja dr Helgi Saar 1975. aastal organiseerima tsütoloogia-

laborit ja otsis endale asendajat. “Eialgu käisin tööga vaikselt tutvumas – see tundus mulle väga huvitav. Mulle sobis see, et laboris saab võrdlemisi omaette olla ja rahulikult toimetada.”

Taaskord ootas Anne-Marit ees midagi uut – ta ütleb, et näiteks

mikroskopeerimine tundus esiti väga hirmus, sest sellega polnud ta eriti kokku puutunud. Suurt abi sai ta Maarjamõisa haigla laborist. “Kui oli rakk, mida ma ära ei tundnud, võtsin ikka sealse laboriga ühendust. Eks tööd tehes õpib kiiresti, aga oluline on see, et keegi oleks kõrval – keegi, kelle käest küsida, kui ise vastuseid ei tea.”

Maarjamõisa haigla labori juhataja oli siis keemik dr Velda Sibul, keda Anne-Mari iseloomustab kui ääretult sümpaatset ja abivalmis naist.

“Ta teatas mulle ühel päeval, et leppigu ma oma paarstiga kokku, et organiseerime mulle töökohapõhise õppe,” meenutab Anne-Mari. “Nii ma olingi siis viis kuud Maarjamõisas. Dr Elvi Põldvere luges seal valemeid ja ma sain kaks kuud tema juures olla. See oli muidugi nii lühike aeg, aga ma sain vähemalt aru, kui palju mul on õppida ... Ja ülejäänud kolm kuud tegelesin bio-

CV

ANNE-MARI ISOTAMM

- Sündinud 5. märtsil 1944
- 1950–1957 – Rasina seitsmeklassiline kool
- 1957–1961 – Röpina keskkool
- 1962–1969 – Tartu Ülikooli arstiteaduskond
- 1969–1972 – Põlva rajooni sanitaarepidemioloogilise jaama arst
- 1972–1975 – Tartu onkoloogia dispanseri kiirituskabineti arst
- 1975–2008 – onkoloogiahaigla labori (hiljem ühendlabori onkoloogiahaigla osakonna) juhataja
- 2008–2018 – Tartu Ülikooli Kliinikumi ühendlabori laboriarst

keemia, hüübimisnäitajate, veregruppide ja muuga. Pärast seda olin ma tõesti tööks laboris valmis.”

Kommikarp sekretärile

Laborijuhataja tööst rääkides Anne-Mari elavneb. “See oli ikka hull aeg!” ütleb ta lustakalt. “Kujuta ette, kõik vahendid tuli laborisse ükshaaval tellida. Ja tellimused tuli esitada vene keeles ja kaks aastat ette! Õnneks suhtlesid kõik Tartu linna laborid omavahel, vajadusel jagati vahendeid. Reagente pidi ka ise tegema.”

Kujuta ette, kõik vahendid tuli laborisse ükshaaval tellida. Ja tellimused tuli esitada vene keeles ja kaks aastat ette!

Anne-Mari meenutab lõbustatult aega, mil ta haigla autoga Tallinnas laboritarbeid toomas käis. “Ädala tänaval (tänav Põhja-Tallinnas, Pelgulinna sünnikumaja juures – MS) asus üks kontor – sinna pidi kõigepealt minema,” räägib ta. “Seal istus laua taga üks sekretär, kes võis sulle soovi korral kirjutada välja kõike,

mida sa tahad. Aga talle tuli alati viia kommikarp ja lauajala juurde asetada üks pudel. Seejärel tuli minna lattu – minu meelest asus see kusagil Koplis. Seal oli üks võimukas vene proua, kellele tuli samuti paar pudelit viia. Pudelite sisu korjasime me labori varudest kokku ja kirurgidelt sain ma kommikarpe, sest neile ikka toodi tänutäheks.”

Onkoloogiahaiglas oli tööd Anne-Mari sõnul palju, sest vererakke loeti kambrimeetodil. Alusklaase leotati ja pesti pesupulbriveega, hiljem puhastati ükshaaval eetriaga. See tähendas, et peale igat pesu tuli ruumis tuulutuseks aknad avada – pärast seda sai rahulikult tööd edasi teha. Labori aparatuuri hulka kuulusid tollal kaks elektrofotomeetrit, kaks mikroskoopi ja üks leekfotomeeter.

Uus sajand tõi rohkelt muutusi

Olukord laboris hakkas paranema pärast Eesti taasiseseisvumist, mil dr Ralf Allikvee toetas laborisse uue tehnika ostmist. “Ma käisin siis kõikvõimalikel laboritehnika näitustel Tallinnas ja Riias, otsisin infot, kuidas saaks mõistliku hinnaga häid seadmeid meie laborisse,” jutustab Anne-Mari. “Nii saimegi kliinilisse laborisse poolautomaatse rakulugeja, biokeemilise poolautomaatse analüsaatori, koagulomeetri ja uriini analüsaatori.”

Alates 1994. aastast osales onkoloogiahaigla labor Labquality väliskontrollis. Dr Milvi Topmani eestvedamisel käivitati 1996. aastal ka Tartu laborite hematoloogiliste analüsaatorite kvaliteedikontroll. Samal aastal hakati ühendlaboriga liitma Tartu kliinikute laboreid.

Aastal 1999 jõudis kätte ka onkoloogiahaigla labori kord, millest sai ühendlabori onkoloogiahaigla osakond. Anne-Mari tunnustab, et liitumine põhjustas omajagu ärevust, aga samas muutus lihtsamaks ja odavamaks laboritarvete ja kontrollmaterjalide tellimine.

Muutusi ootas ees veelgi – poolautomaatanalüsaatorid vahetati täisautomaatide vastu ja tööaja normeerimise tulemusena jäi viie laborandi asemel tööle kolm, sest kadus vajadus laborandi valveks nädalavahetustel. Vajalikud proovid viidi Maarjamõisa laborisse. 2008. aasta alguses kolis labor ühendlaborisse, Puusepa 8. “See oli üsna valulik, sest me ei kuulunud enam haigla koosseisu – mina olin näiteks üle 35 aasta samas haiglas töötanud ...”

Tegus vanaema

2018. aasta suvest teeb Anne-Mari täiskohaga vanaema tööd. “Mulle tundub, et viimasel ajal ei lähe mul selles ametis enam nii hästi, sest koroonaviiruse tõttu ei näe me üksteist nii tihti, kui tahaksime,” lausub ta veidi nukralt. “Muidu sõitsin ma ikka tihti Tallinna poole: mu tütar elab oma perega Viimsis, poja pere on Tallinnas. Mul on kokku neli lapselast. Tütrel Tiinal on 12-aastased kaksikut, kes käivad 5. klassis. Pojal Lauril on ka 12-aastane tütar, kes käib 6. klassis, ja pojapoeg saab kohe seitse – tema läheb sügisel kooli.”

Kui uurin Anne-Mari käest, mida ta üheskoos lapselastega teeb, vastab ta kelmikalt, et käib nendega meelsasti lihtsalt linna peal ringi. Üks lapselastest armastab üle kõige jalgpalli mängida. “Ma ütlesin talle, et ma ei jõua joosta. Poiss ütles seepeale, et seisa siis värvas! Mis mul üle jäi, seisin värvas.”

Kui Anne-Mari parajasti lapselastega ei tegele, toimetab ta oma maakodus – seal on tal oma kasvuhoone, mõned õunapuud, marjapõõsad ja lilled. Maal on ka suitsusaun ja toredad naabrid, kellega on mõnus juttu ajada.

Anne-Mari on ka kirglik reisijal. “Kui ma saaksin, läheksin tagasi Kreekasse – see on ikka kõige kihvtim koht!” tunnustab ta ja loetleb sihtkohadena üles veel palju riike Hispaaniast kuni Egiptuse ja Araabia Ühendemiraatideni.

“Aga tead, nüüd ma mõtlen, et olen 15 aastat nii palju ringi käinud, et istuksin heal meelel ka kodumaal mõne järvesopi kaldal,” ütleb Anne-Mari igatsevalt suve ootama jäädes. ●